

Lieke

1/2024

SALLILAN JA FORSSAN
SÄHKÖYHTIÖIDEN
ASIAKASLEHTI

**Sallila
110 vuotta**

**Forssan Energia
sulautuu
Sallila Energiaan**

Ympäristö-
ystävällisiä
elintarvike-
pakkauksia
Forssasta

Sisällys

Pääkirjoitus	2
Lyhyesti	3
Sallila 100 vuotta Sähkösodista selvittiin ja itsenäisyys säilyi	4
Forssan Energia sulautuu Sallila Energiaan	10
Lieke kylässä Maailmanluokan ruokavuoka Forssasta	12
Muovi ottaa uuden muodon	14
Oletko käynyt? Alpo Jaakolan patsaspuisto	16
Maakunnan lippakioski	17
Kahvia automaatista	18
Ristikko	19

s.17

Kuva: /Arja Kanerva

s.12

Kuva: Jospak

s.16

Kuva: Loimaan taidemuseon arkisto

s.4

Lieke

**SALLILAN JA FORSSAN
SÄHKÖYHTIÖIDEN ASIAKASLEHTI**

Julkaisija Sallila Yhtiöt, **Päätoimittaja** Markus Juhala, **Toimitus ja kuvat** Terhi Raumonen, **Toimitussihteeri** Pirjo Haapanen, **Toimitusneuvosto** Hannu Halminen, Minna Mandelin, Katja Mäkinen, Risto Lehtonen, **Ulkoasu ja taitto** Digitoimisto Huima, **Paino** Laine Direct Oy, Rauma, **ISSN** 2342-1932 (painettu), 2342-1940 (verkkolehti), **Kannen kuva** Sallila

4041 0948
Painotuote

PÄÄKIRJOITUS

Kaikkien aikojen jäätelökesä

Raimo Prusi kertoi lehden viime numerossa pääkirjoituksen jäävän hänen viimeisekseen. En siis ole nuorennusjuomaa hörppinyt Raimo, vaan seuraavaa sukupolvea edustava Markus.

Edeltäneet vuodet sähkömarkkinoiden tilannetta läheltä seurattessa on paikoin tuntunut siltä, että nuorennusjuomalle olisi kyllä ollut tarvetta. Ainakin, jos siitä saisi yhtä paljon virtaa kuin päiväkotikäisillä siskontyttärilläni on. Osa lukijoista on saattanut nähdäkin heidät viettämässä lataustaukoa Forssassa Maakunnan lippakioskilla, jäätelöä suupielissä. Melkein lippakioskia vastapäätä itseään voi hemmotella kahviautomaatin valkosuklaakahvilla. Kyllä välillä saa vähän herkutella, varsinkin kesäisin.

On hienoa, että seutukunnassamme riittää virtaa ja elinvoimaa, siihen mekin annamme oman panoksemme. Herkuttele lisäksi tässä lehdessä käsitellään muun muassa Forssan Energian yhdistymistä Sallila Energiaan, jolla turvaamme oman paikkamme lähelläsi jatkossakin. Historiikissa palaamme Sallilan juurille 110 vuoden taakse ja sieltä nyky-päivän haasteisiin.

Elinvoimaa ja ainutlaatuista osaamista seudultamme löytyy. Niistä kertovat loimaalaisen JKR Muovin ja forssalaisen Jospakin tarinat. Näille yrityksille vastuullinen toiminta on tärkeää. Jospakin tahtotilana on vähentää kertakäyttöisten muovisten elintarvikepakkausten kulutusta. JKR Muovi puolestaan valmistaa pitkäikäisiä muovituotteita ja vie valmistuksessa syntyneen hukan takaisin raaka-aineen valmistajalle hyödynnettäväksi uudelleen.

Makeita kesähetkiä toivottaen
Markus Juhala

Loimijoentie 65, 32440 Alastaro
Puh. 02 76 431, www.sallila.fi

Paulinkatu 9, 30420 Forssa
Puh. 029 70200 111, www.forssanenergia.fi

Paulinkatu 9, 30420 Forssa
Puh. 03 412 61, www.fvp.fi

Energiatehokasta vapaa-aikaa

Lomaa ja vapaa-aikaa vietettäessä ei välttämättä tulla ajatelleeksi omia puuhia energiatehokkuuden kannalta. Monilla pienillä toimilla ja valinnoilla voi kuitenkin helposti vaikuttaa siihen, millaisen ympäristöjalanjäljen vapaa-ajalta jättää. Energiaa säästävät käytännöt on fiksua ulottaa myös oman kodin ulkopuolelle.

Kylpylöissä ja uimahalleissa tarpeeton suihkussa lotraaminen ja hana- sulkeminen käytön jälkeen ovat yhtä hyviä toimintatapoja kuin kotonakin. Saunan ovet kannattaa sulkea kunnolla, samoin ulko-ovi ulkoaltaalle mennessä.

Vuokramökissä on syytä ensimmäiseksi tutustua vuokranantajan ohjeisiin laitteiden ja järjestelmien käytöstä. Saunan lämmitys siten, että voidaan aloittaa heti kun lämpötila on sopiva, tai ilmalämpöpumpun käyttäminen viilennykseen vain kun tiloissa oleskellaan ovat hyviä ohjeita vuokratiloihin siinä kuin omaankin kotiin. Terassilämmitin pitää mökilläkin muistaa kytkeä pois päältä kun lämmitystä ei tarvita, ja astioita ja pyykkiä pestään täysiä koneellisia.

Paljon lisää vinkkejä energiatehokkuuteen vapaa-aikaan on Motivan sivuilla:
www.motiva.fi/koti_ja_asuminen/energiatehokas_arki/energiatehokas_loma-asuminen

Uudet aukioloajat

Aukioloaikoihimme on tullut muutoksia toukokuun alussa. Puhelinpalvelu on avoinna maanantaista perjantaihin klo 9–15.

Henkilökohtainen asiointi edellyttää ajanvarausta. Sen voi tehdä verkkosivuillamme osoitteessa sallila.fi, jossa ajan voi valita Alastaron tai Forssan toimistolle. Alastaron toimisto on avoinna maanantaista perjantaihin ja Forssan toimisto maanantaisin, tiistaisin ja torstaisin klo 9–15.

Laskumuistutus sähköisenä

Sallila Energia ja Forssan Energia ovat ottaneet käyttöön sähköiset e-laskumuistutukset. Sähköisenä maksumuistutuksen saavat toistaiseksi Osuuspankin, Danske Bankin, S-pankin ja Ålandsbankenin e-laskuasiakkaat. Muiden pankkien asiakkaille muistutukset tulevat edelleen paperilaskulla.

Tulossa syksyllä

Elämyksiä, esiintyjiä, pikkupurtavaa, tekemistä koko perheelle

Laita jo muistiin päivämäärä **5.10.2024** ja seuraa ilmoitteluaamme somessa ja verkkosivuillamme sallila.fi.

Sähköseudista selvittiin ja itsenäisyys säilyi

Syyskuussa tulee kuluneeksi 110 vuotta siitä, kun paikalliset isännät perustivat Loimijoen Sallilankoskeen sähkötehtaan, jotta seudulle saataisiin valoa ja voimaa. Matkan varrella yhtiö on kasvanut ja kehittynyt. Se on kestänyt niin myrskyt, tulvat, sodat kuin sähkösodiksi kutsutut valtausyrityksetkin.

"Loimaan kirkkoherra **Antero Varelius** kirjoitti vuonna 1845 ilmestyneessä kirjassaan *Enon opetuksia luonnon asioista* ilmiöstä, jota hän nimitti liekkeeksi. Enon havainnollisesti sisarenpojalleen asiaa Sinetti-pihkaa hankaamalla: paperinpalat rupesivat hyp-pimään pöydällä puikkoa niiden yllä liukuteltaessa, hiukset nousivat pystyyn."

Vareliuksen kuvaaman ilmiön suomenkieliseksi nimeksi vakiintui liekkeen sijaan eurajokelaisen **Samuel Roosin** keksimä sähkö. Ilmiö tunnettiin, mutta sähköistymisen aika häämötti vielä edessä päin. Venäjään kuuluvassa Suomen suuriruhtinaskunnassa kodit lämpisivät puilla ja valaistus saatiin päleistä ja öljylampuista. Katuja valaisivat kaasulamput.

Thomas Alva Edisonin 1879 esittelemä hehkulamppu sai suomalaisetkin innostumaan sähkönsä tarjoamista mahdollisuuksista. Ensimmäiset hehkulamput syttyivät Tampereella Finlaysonin tehtaalla 1882. Tehdaslaitoksista sähkövalo levisi pikku hiljaa julkisiin tiloihin kuten kirkkoihin ja teattereihin.

Suomessa toimi jo 83 pientä sähkölaitosta, kun alastarolaiset isännät päättivät vuonna 1914 lähikuntien miesten tukemina perustaa Loimijoen koskeen sähkötehtaan, josta saataisiin seudulle valoa ja voi-

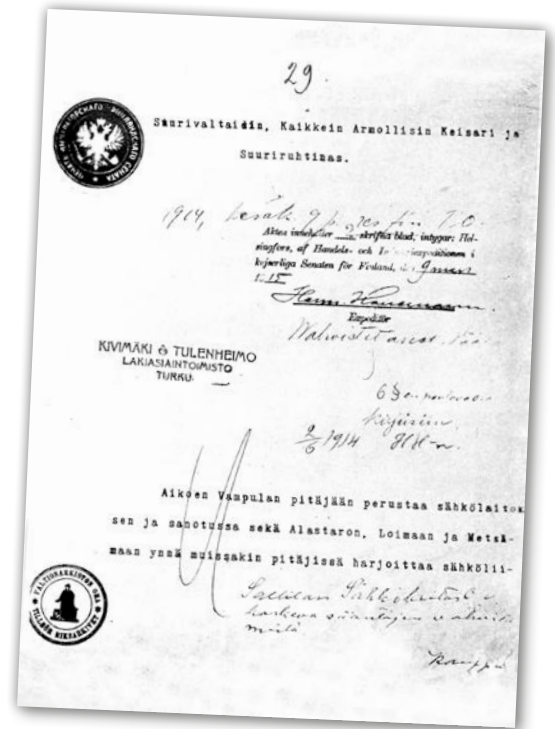
maa. Alku oli hankala: koskivoimalla oli pyöritetty jo pitkään myllyjä ja sahalaiteksia, ja koskien käyttöoikeudet olivat mutkikas asia.

Huittisiinkin sähköä toimittavan Tyrvään Sähkön tarjous vetää johto Tyrväältä Alastarolle ja sieltä edelleen Kojonkulmalle ehdittiin jo hyväksyä, mutta sitten oman sähkötehtaan rakentaminen nytkähti eteenpäin, kun perustettava yhtiö sai ostaa oikeuden Sallilankosken myllyyn ja sahalaitekseen.

Hanketta vietiin eteenpäin suurten mullistusten aikana: Suomi itsenäistyi, ja sisällissota katkaisi voimalaitoksen ja johtoverkon suunnittelun. Oli pulaa rakennusmateriaaleista ja rahasta. Lisää osakkaita olisi tarvittu rahoittamaan hanketta, mutta sähkö herätti monissa epäluuloa – olihan tähänkin saakka pärjätty ilman.

Sata metriä patoa ja tuhansia tolppia

Vuoden 1919 lopulla oman sähkötehtaan takana oli jo enemmän innostusta, ja asiat alkoivat rullata. Sähkölaitoksen johtajaksi etsittiin miestä, joka ottaisi hoitaakseen kaiken monttöörin eli asentajan töitä

myöten. Sellaista ei löytynyt. Lopulta ensimmäiseksi toimitusjohtajaksi palkattiin helsinkiläinen insinööri **Einar Lehtola**. Hänen palkkansa oli 950 markkaa kuukaudessa. Lisäksi hänelle ja perheelleen taattiin asunto, valo ja lämpö. Yhtiölle perustettiin konttori nahkuri Mahnalalta ostettuun taloon.

Helppoa ei ollut vielä. Ensimmäisen maailmansodan jälkivaikutukset tuntuivat: kuparia oli vaikea saada, inflaatio laukkas ja hintataso oli epävakaa.

Voimalaitoksen rakentamisesta keväällä tuli suuri voimainponnistus. Sallilankoskeen tehtiin sata metriä pitkä pato, jossa pudotuskorkeus oli noin kuusi metriä. Betonia valettiin 13 tunnin työpäivissä 2,30 markan tuntipalkalla. Kevättulva teki työstä vaarallista. Kun rakentajien vene kaatui, miehet pelastuivat vain ihmeen kaupalla. Yksi heistä laski koskenkin uimalla. Yhden miehen saappaat jäivät joenpohjaan, mutta työmaan mestari kieltäytyi tyyliä korvaamasta niitä.

Raskasta työtä oli linjojenkin rakentaminen:

"Kaikki pylvyä, kupariset johdinlankaniput, posliinieristäjät, rautakoukut ja tarpeelliset pikkutarvikkeet jaettiin hevosilla pitkin linjaa. Pylväiden montut oli kaivettu

1920

Voimalaitoksen rakentaminen Vampulaan Sallilan ja Tamareen koskiin on suuri voimainponnistus. Betonia valetaan 13 tunnin työvuoroissa. Voimalaitoksen yhteyteen valmistuu myös mylly ja sahalaitos.

lapiolla käsivoimin, suuret mäntypylväät nostettiin miesvoimin pystyyn pitkillä haarukoilla kukin omaan monttuunsa, joka sen jälkeen kiilattiin tiukkaan päänkokoisia kiviä, että pylväs varmasti pysyy pystysuorassa pehmeässä savimaassa.”

Mäntypuinen tolppa maksoi 25 markkaa, ja niitä tarvittiin tuhansia. Kova työ tuotti tulosta, ja linjat ja muuntajat valmistuivat maaliskuussa.

Syksyllä miehet kahlasivat vyötäisiä myöten kylmässä vedessä rakentamassa varapatoa.

Marraskuussa virta yhdistettiin ensimmäisen kerran, ja kuun loppuun mennessä valo saatiin kaikkialle, missä johdot olivat kunnossa.

Voimalaitoksen yhteyteen valmistui myös mylly ja sahalaitos, joissa koski-osuuksien haltijat voivat jauhattaa viljan ja sahata tukkinsa.

Voi mikä palatsi!

Yhtiö sai nimekseen voimalaitoksen kosken mukaan Sallilan Sähkölaitos. Sen ensimmäisenä varsinaisena toimintavuonna 1921 valovirran tilaajia oli 367 ja voimavirran tilaajia 142. Suurjännitejohtoa oli 51 015 metriä, siirtojännitejohtoa 53 457 metriä ja pienjännitejohtoa 123 265 m.

Alun innostuksen jälkeen osakkeita oli jälleen vaikea saada kaupaksi. Epävarmassa maailmantilanteessa sähkö ehkä nähtiin turhana ylläilyksenä. Myös teknisiä ongelmia riitti: betonivalut oli tehty huonosti, ja jouduttiin tekemään kalliita korjauksia.

Sähkölaitoksen tileissä huomattiin vajuusta. Toimitusjohtajaa vastaan ei nostettu syytteitä, mutta hän poistui takavasemmalle, ja tilalle nimitettiin insinööri **Eino Niemi**.

1926 myydyin sähköenergian määrä ylitti 0,5 miljoonaa kWh, ja tilinpäätös osoitti pientä voittoa. Sähkölaitos osti Osuuskauपालta tontin ja rakensi oman kaksikerroksisen toimitalon Loimijoen rantaan. Se oli

valmistuessaan vuonna 1929 Alastaron kirkonkylän ainut kivitalo ja tuli maksamaan yli miljoona markkaa. Talon yläkerassa oli neljä sen ajan perheasuntoa eli huoneen ja keittiön suuruisia koteja yhtiön työntekijöille.

Sähkölaitoksen kalleutta ja suuruutta arvosteltiin, ja kätkihän se sisäänsä myös melkoista luksusta: Alastaron ensimmäiset vesivessat.

”Taloa pidettiin tietenkin aivan liian prameana ja kalliina. Kun sen valmistumisen aikoihin lisäksi alkoivat suuret lamavuodet, olivat monet aivan varmoja, että kyllä Sallila nyt kuperkeikan tekee palatsinsa kanssa, eikä tuommoiselle edes ostajaa Alastarolta löydy.”

1930-luvun lama tuntui myös sähkölaitoksella, jonka taloudellinen tilanne oli huono.

Toimitusjohtajaa syytettiin, mutta selvityksissä ei havaittu väärinkäytöksiä. Sähkölaitokselle valittiin uusi johtokunta ja uusi toimitusjohtaja, diplomi-insinööri **Yrjö Kivikoski** Tampereelta.

Sallila sai lamavuosina maineen hyvänä työnantajana, sillä ketään ei irtisanottu, vaikkei töitä aina ollutkaan. Palkkaa alennettiin 25 % useana talvikautena, mutta se raha tuli helpolla: ”Miehet istuivat varastolla ja pelasivat myllymattia”.

Näiden ankarien vuosien jäljiltä ihmisiltä jäi rästiin sähkölaskuja. Niitä kuitattiin halkokuormillakin.

Viinapannut sulatettiin sähköjohdoiksi

”Sallilan Sähkölaitoksen pääkonttorin Kivitalon kellarissa oli isohko ikkunaton mankelihuone, josta varustettiin pommi-suoja. Sen lattialle ja kattoon kiinnitettiin kaksi riviä lankkuja, joiden väliin pystyyn kiilattiin aisattuja koivupöllejä mahdollisen sortumisen estämiseksi. Lankkujen sortumisen estämiseksi. Lankkujen keillä oli monta kymmentä istumapaikkaa ja nurkassa kasa rautakankia, kirveitä, lapioita ja hakkuja sen varalta, että pitäisi murtautua sortuneesta talosta ulos.”

Talvisodan ja jatkosodan vuosina Sallila tuki rintamalle joutuneiden työntekijöiden perheitä taloudellisesti. Kolme noista työntekijöistä ei enää palannut työnsä ääreen, vaan päätyi sankarihautaan.

Sota-ajan ankarat säät, pakkanen ja kuivuus tekivät sähkölaitoksen toiminnasta vaikeaa. Sallilan oli ostettava yli 70 % jakelemastaan sähköstä. Verkonrakennusta haittasi materiaalipula, joka jatkui vielä vuosia sotien jälkeen:

”Kyllä museoväki itkisi, kun olisi Kivitalon varastolla nähnyt ne rökkiöt keisarivallan aikaisia kuparirahoja, kuparikattiloita ja suuria pitokahvipannuja, joita sinne kertyi sulattamoon lähetettäväksi.”

Myös moni viinapannu sulatettiin noihin tarpeisiin. Kuparilankojen puutteessa talojen pihalinjoja tehtiin rautaisista piikkilangoistakin, mutta rautalanka johti sähköä kovin huonosti.

1929

Alastaron Osuuskaupalta ostetulle tontille valmistuu uusi kaksikerroksinen toimitalo, joka on kirkonkylän ensimmäinen kivitalo.

1955

Jo ennen sotia suunniteltu voimalaitos valmistuu Loimijoen Vuolteen koskeen.

Muutaman vuoden kuluttua niukkuuden hellittämisestä alkoi näkyä pieniä merkkejä. Pikkujouluperinne alkoi Sallilassa vuonna 1947. Johtokunta päätti 1949, että henkilökunnalle kustannetaan tarpeet päivittäiseen kahvitteeluun, ja siitä tuli pysyvä etu.

Kansanhuoltoministeriö oli säännellyt sähkön hintaa, mutta 1948 hinta vapautui. Nyt siirryttiin perustariffijärjestelmään, jossa kiinteät kulut katettiin perusmaksulla, ja näin energianmyyntitulot vakautuivat.

Ydinvoimaa ja yösähköä

Aaro Kronholmin (1938-1949) jälkeen toimitusjohtajaksi tulleen **Melker Löfbergin** johtokunta erotti erimielisyyksien vuoksi vain kahden vuoden jälkeen. 1951 toimesa aloitti **Paavo Vatkan**, jonka urakka kesti 30 vuotta. Vatkaa kuvailtiin vanhan ajan patruunaksi: hän oli aikaansaava mutta omapäinen, kulki yhtiössä kuin isäntä tiluksillaan ja halusi olla perillä kaikesta.

Paavo Vatkan aikakaudella tapahtui monenlaista kehitystä ja kasvua. Uutta voimalaitosta toiseen Loimijoen koskeen oli suunniteltu jo ennen sotia. Vuolteen voimalaitos päästiin nyt rakentamaan, ja se alkoi syöttää sähköä verkkoon 1955.

1957 Sallila liittyi Loimaan Voimantuonnin osakkaaksi alkaen ostaa sähköä ns.

Kolsingin linjasta, joka kulkee Kokemäen vesivoimalaitokselta Helsinkiin.

Monien muiden teollisuuslaitosten tapaan W. Rosenlew & Co lakkasi myymästä sähköä kuluttajille ja tarjosi Sallilalle ostettavaksi osia verkostaan. 1958 Sallilan jakelualue laajeni Huittisiin ja Punkalaitumelle, kun Porin Voiman entisistä asiakkaista tuli Sallilan asiakkaita. Kauppa oli suuri: 42 miljoonaa markkaa ja 3500 uutta asiakasta.

1961 sähköistysaste oli kaikissa Sallilan jakelualueen kunnissa yli 90 %. Sähköttömiä kiinteistöjä oli kuitenkin yhä 708 kappaletta.

1963 oli jälleen uuden toimitalon vuoro. Se nousi Loimijoen varresta hankitulle tontille.

Katuvalaistus tuli osaksi sähkölaitoksen toimenkuvaa. Alastaron kirkonkylällä ja Virttaalla katuvalot paloivat jo 1962.

Takavuosien riitaisuuksia haluttiin välttää, ja Sallilalle perustettiin siksi hallintoneuvosto valvomaan hallituksen ja toimitusjohtajan työtä.

Yhtiön ensimmäiset, vaiherikkaat 50 vuotta olivat takana: **Toivo T. Rinteen** kirjoittama historiikki ilmestyi 1964.

Omien laitosten osuus sähkömyynnistä oli enää 20 %. 1965 kaiken ostosähkön toimittajaksi tuli Nokia Oy. Pieni määrä sähköstä tuli myös Rutavalta Harakan mylly ja saha Oy:ltä.

Ydinvoima alkoi tehdä tuloaan Suomeen, ja silloin huomattiin, että verkkoon tarvittaisiin peruskuormaa, koska voimalaa ajettaisiin vakioteholla. Käyttöön tuli uusi tariffi, yösähkö, jonka hinta oli noin 1/3 päiväsähkön hinnasta. Yösähköstä tuli nopeasti suosittu.

Lounaaksi muuntajamakkaraa

Vielä 1960-luvulla kulkuneuvoja oli käytössä vähän. Kun sähköyhtiön asentajat lähtivät linjoille töihin, pakattiin auto tupaten täyteen miehiä, työkaluja ja tarvikkeita. Mahdollisesti kyytiin nostettiin myös sähköheloja ja jääkaappeja, sillä Sallila myi niitä, ja asentajat toimittavat laitteet asiakkaille työmaille kulkiessaan.

Asentajat kulkivat linjoille töihin myös polkupyörillä, mopoilla ja Jawa-moottoripyörillä. Kesät talvet työmaille kurvailtiin nimismiehenkiharoilla varustettuja hiekkateitä pitkin. Lounasruokaloita ei ollut, mutta onneksi oli kauppa tai useampi joka kylällä:

"Kyläkaupasta haettiin limonadipullo tai piimäpurkki ja pätkä makkaraa. Ja sitten puukoppimuuntajilla otettiin johdot ja saatiin sähköä sieltä, toinen johto makkaran toiseen, toinen toiseen päähän. Sillä poltettiin, tehtiin muuntajamakkaraa."

Ennen kännykkäaikaa päivystäjän oli pysyttävä visusti kotona puhelimen äärellä. Sähkölaitoksen ensimmäisen radiopuhelin oli "saapaslaatikon kokoinen", ja akku loppui siitä silti nopeasti. Varmempaa oli soittaa lankapuhelimella:

"Aikanaan naureskeltiin, kun piti poikamiesasentajalta kysyä, mihin hän illalla menee flikoille, jotta tiedetään mihin numeroon pitää sähkövian sattuessa soittaa."

Työoloissa ja työturvallisuudessa oli nykyvinkkelistä katsoen varmasti sanomista, mutta sentään Suomessa oli jo siirrytty viisipäiväiseen viikkoon. Vapaa-aikaa oli enemmän, ja vuodesta 1967 lähtien Sallilan työntekijät perheineen saattoivat viettää sitä Lomasallilassa: lomakylässä, jonka yhtiö rakennutti Tyrvään Houhajärven kylään.

Joulun alla alkoi närästää

Kai joku vielä muistaa sähkömittarinlukijat? Neljä kertaa vuodessa asentajia työllisti mittarinluku, jota he tekivät urakkatyönä. Sallilan asentajat ovat muistelleet, että homma kävi rankaksi joulun alla, sillä silloin jokaisessa huushollissa haluttiin tarjota kahvit, ja mittarinlukijaa alkoi närästää. Laskut menivät koontipaikkoihin, joissa ne käytiin maksamassa.

1974 siirryttiin arviolaskutukseen, ja mittarit käytiin lukemassa enää kerran vuodessa. Itseluentaan siirryttiin vuonna 1983.

1970-luvun alussa koettiin öljykriisi. Öljyn hinnan nousun myötä sähkölämmitys alkoi lisääntyä. Vuoden 1970 lopussa Sallilalla oli jo toistatuhatta sähkölämmitysasakasta. Pioneerina oli ollut Alastaron kirkko jo vuonna 1951.

1974 Sallilalle tuli 1200 sähkönkäyttäjää lisää, kun vuonna 1921 perustetusta Ypäjän kunnan sähkölaitoksesta tuli osa Sallilaa. Ypäjällä alkoi voimakas linjojen saneeraus.

1951

Toimitusjohtajana aloittaa Sallilan patruunaksi kutsuttu Paavo Vatkan.

Atk-aikakin teki jo tuloaan: 1975 Sallilassa otettiin käyttöön pientietokoneella varustettu kaukokäyttölaitteisto ja seuraavana vuonna konttoritöihin tuli avuksi reikäkorttikone. Verkostolaskentaan ja suunnitteluun tietokoneet otettiin käyttöön 1985.

Kesällä 1975 mopoili ensimmäistä kertaa sähkölaitokselle hommiin alastarolainen lukiolainen **Raimo Prusi**, josta tuli sittemmin pitkän linjan sallilalainen.

– Muistan kuulleen sellaisen 1950-luvulla syntyneen sanonnan, että mitä yhteistä on kynttilällä ja Sallilan sähköillä – molemmat sammuvat, kun vähän puhaltaa. Paavo Vatkan aikana linjat saatiin kuitenkin hyvään kuntoon, hän muistelee.

Sähkösa tyttö...

Toimitusjohtaja Paavo Vatka eläköityi pitkän rupeaman jälkeen 1981, ja remmiin astui lähes yhtä pitkäksi aikaa ekonomi ja insinööri **Mauri Törmä**. Häntä on luonnehdittu demokraattiseksi johtajaksi, jonka kanssa neuvottelutkin onnistui.

– Mauri oli myös määrätietoinen, koska hän joutui viemään asioita eteenpäin joskus vaikeassakin ympäristössä, Raimo Prusi sanoo. Hän oli insinööriksi valmistuttuaan tullut taloon vuoden Mauri Törmän jälkeen.

Törmän neuvottelutaidoille tuli käyttöä, sillä muutaman vuoden päästä edessä oli myrskyisiä aikoja: alkoivat niin kutsut sähkösodat.

Loimaan asemanseudulle oli sähköä toimittanut Vesikosken Sähkölaitos, jonka pienosakas Sallila oli 1960-luvulla hankittuna yhdellä osakkeella. Vesikosken osakkeista käytiin 1987 kilpailua Sallilan ja Lounais-Suomen Sähkö-Osakeyhtiön kanssa. Vanhana osakkaana Sallilalla oli etuoikeus lunastaa osakkeet, ja LSS jäi nuolemaan näppejään, kun Vesikosken Sähkö fuusioitui Sallilaan. Sallilan asiakasmäärä kasvoi 5500 kuluttajalla.

Seuraavaksi Lounais-Suomen Sähkö-Osakeyhtiön valtauslistalla oli kuitenkin Sallila. Yhtiön asiamiehet jalkautuivat

maaseudulle: ”Mustat autot kiersivät kylillä. Kun oli pitkä maatalo, niin sinne pyyhdyttiin, tiesi, että siellä on maatalon isännillä Sallilan osakkeita”, Sallilan toimitusjohtaja Mauri Törmä muisteli.

Puhelimeen tarttui myös Raimo Prusi, joka alastarolaisena ja kunnallispolitiikassa mukana olevana tunsi paljon ihmisiä.

– Pidin yhteyttä asiakkaisiin tavoitteena se, että jos he myisivät osakkeitaan, niin myisivät vain niin sanotusti Sallilan puolella oleville yrityksille, eikä valtaajille.

Tilanne oli täpärä. Valtausyritykset lopetettiin, kun Sallilan tukkusähkön myyjä Nokia puuttui peliin: se osti LSS:n hankki-

ja Lammaisten Sähkön kanssa. Nämä yritykset olivat liittoutuneet jo 1980-luvulla. Yhtiöt yhdistivät sähkönhankinnan ja perustivat yhteisen valvomon Paneliaan, jonne Sallilankin verkon päivystys siirtyi.

Saman vuoden joulukuussa perustettiin Satapirkkan Sähkö suojaksi kaappajia vastaan. SPS omistaa puolet kaikkien osakeyhtiöidensä osakkeista. Kukin yhtiö säilytti itsenäisyytensä, mutta riskinomistamisen kautta syntyi suojaa valtausyriksille.

Lounais-Suomen Sähkö-Osakeyhtiö omisti edelleen 4 % Sallilan osakkeista. 1994 Nokia ilmoitti luopuvansa sähköbis-

1963

Loimijoen varresta hankitulle tontille nousee uusi toimitalo.

mat osakkeet ja tuli näin Sallilan merkittäväksi omistajaksi.

– Mauri Törmä teki ison ja merkittävän työn siinä, että Sallilan itsenäisyys säilyi, Raimo Prusi sanoo.

Sähkönkäyttäjille suunnatussa 1988 osakeannissa Sallilalle tuli 600 uutta omistajaa. Lisää osakkeita osti myös Nokia, joka omisti nyt yli 40 % yhtiöstä.

...ja leimahtaa uudelleen

1989 Sallila täytti 75 vuotta, ja numerot kertoivat koko lailla kasvaneesta ja kehittyneestä yhtiöstä: sähkönnäyttö oli 235 GWh, asiakkaita oli lähes 20 000 ja liikevaihto 77 miljoonaa markkaa.

1990 Sallilasta tuli Nelivoiman osakas yhdessä Köyliön-Säkylän Sähkön, Kokemäen Sähkön, Paneliankosken Voiman

neksestä kokonaan ja myi omat Sallilan osakkeensa Lounais-Suomen Sähkö-Osakeyhtiölle. Sähkösa leimahti jälleen.

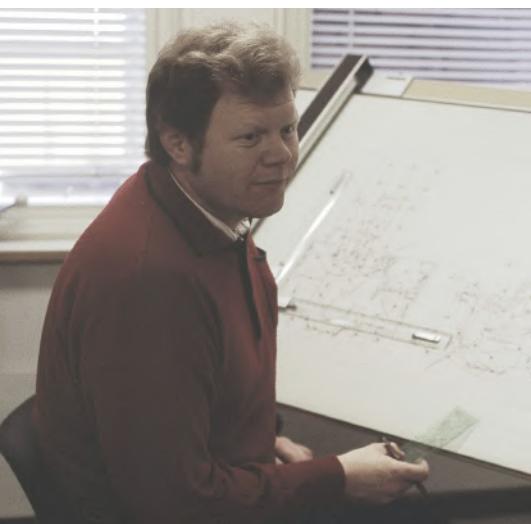
Satapirkkan Sähkö kokosi voimansa vastustamaan valtausta ja ilmoitti tekevänsä osakkeista oman kilpailukykyisen tarjouksen. Kunnat nousivat avainasemaan, sillä ne pysyivät paikallisten yhtiöiden takana ja myivät osakkeita vain Satapirkalle. Lounais-Suomen Sähkö-Osakeyhtiö ei päässyt yhdessäkään yhtiössä enemmistöomistajaksi, vaikka satsasi valtausyriksiin lähes 50 miljoonaa markkaa.

Kolmen yhtiön Sallila

1990-luvulta alkaen sähköyhtiöiden toimintaympäristö muuttui kiihtyvään tahtiin.

1994 valtion budjettivajetta päätettiin paikata sähköverolla, jota sähköyhtiöt veloitettiin keräämään kuluttajilta ja tilittämään valtiolle.

Seuraavana vuonna tuli voimaan uusi sähkömarkkinalaki. Aiemmin sähköä oli voinut ostaa vain oman alueensa jakeluverkon haltijalta, mutta nyt sähkönsä sai ostaa keneltä vain. Aluksi tämä koski vain

1975

Alastarolainen Raimo Prusi mopoili ensimmäistä kertaa sähkölaitokselle hommiin. Hänestä tuli sittemmin pitkän linjan sallilalainen.

1966

Vappuna kevättulvat paisuvat Sallilan alueella ennennäkemättömiin mittoihin. Sillat, ladot ja tukkipasat kulkeutuvat jäiden mukana rikkomaan voimalaitosten patoja. Pahin tilanne on Alastarolla, jossa Loimijoki katkaisee kirkonkylän tien ja tulvii sisälle taloihin, myös sähkölaitokselle.

suurasiakkaita. 1997 laki laajeni koskemaan myös pienasiakkaita.

Uusi laki määräsi, että sähkönmyynti ja -siirto oli yhtiössä eriytettävä, ja kuluttajan oli tehtävä erillinen sopimus molemmista. Tämä herätti hämmennystä vuosi toisensa jälkeen. Miksi minulle tulee kaksi sähkölaskua, asiakkaat ihmettelivät.

Sallilan Sähkölaitos nimenä jäi historiaan 2003. Sallila Energian katsottiin kuvaavan laajentunutta toimialaa paremmin. **Ahti Hammarin** 1960-luvulla Sallilan tunnuksiksi muotoilema salamaratas jäi käyttöön uuteen logoon.

Suomen ja Ruotsin välinen merikaapeli valmistui 1989 ja Suomen ja Viron välinen kaapeli 2006. Sähkönhankinnassa alettiin tarvita sähköpörssiosaamista. Sallila perusti 23 muun sähköyhtiön kanssa Energiameklarit Oy:n. Muiden samankokoisten sähköyhtiöiden kanssa haettiin leveämpiä hartioita myös yhteisellä Voimatori-markkinointiyhtiöllä.

2007 oli vuorossa Sallilan yhtiöittäminen. Emoyhtiöksi tuli myyntiyhtiö eli Sallila Energia, tytäryhtiöksi Sallila Sähkön-siirto ja Sallila Sähköasennus.

Yhtiö laajeni Hämeen suuntaan ja osti tasaasuuskin Valkeakosken Energian kanssa Forssan Verkkopalvelut vuonna 2010. Seuraavana vuonna yhtiöt ostivat yhdessä Forssan kaupungin sähköyhtiön, joka oli myyty Vapolle 1999. Uusi yhtiö sai takaisin vanhan nimensä eli Forssan Energian. 2016 Sallila osti Valkeakosken Energian osuuden Forssan Energiasta, jolloin ForE:sta tuli Sallilan tytäryhtiö. Tänä vuonna yhtiön toiminnot sulautetaan Sallila Energiaan.

Sähkö muuttaa maan alle

Sähköpylväistä ja ilmajohdoista tuli vuosikymmenien saatossa erottamaton osa suomalaista maisemaa. Sähkökatkoja puolestaan on koettu niin kauan kuin sähköyhtiöitä on ollut olemassa. 2000-luvulla Suomessa havahduttiin siihen, miten kriittinen resurssi sähköstä on tullut sekä

yksityishenkilöiden että koko yhteiskunnan toiminnan kannalta.

Vuonna 2001 Pyryn ja Janikan päivän myrskyt katkoivat sähköjä laajoilla alueilla, ja asentajat paitsivat pitkiä päiviä palauttaaksen sähköt asiakkaille. Muiden yhtiöiden alueilla katkot kestivät pahimmillaan viikon, mutta Sallilan alueella kukaan ei joutunut olemaan sähköttä yli 12 tuntia.

Kymmenen vuotta myöhemmin Tapani-myrsky aiheutti pitkiä sähkökatkoja, ja sitä seuraavat lakimuutokset velvoittivat siirtoyhtiöt rakentamaan säävarmaa verkkoa. Sallilassa kokonainen muuntopiiri oli toteutettu maakaapeloimalla jo vuonna 1986. Vuoden 2010 lopulla 50 % pienjänniteverkosta oli maan alla.

Suomen riippuvuus tuontienergiasta ja ilmastonmuutos aiheuttivat kasvavaa huolta. Energiantuotannosta tuli kuluttajien ja sähköyhtiöiden yhteinen asia, kun monet sähköyhtiöt rakennuttivat aurinkopuistoja, joista asiakkaat saivat vuokrata käyttöönsä aurinkopaneeleja. Sallilan aurinkovoimalaitos valmistui Loimaalle 2016.

Myös sähkön kulutuksen mittaaminen on muuttunut. Vuoden 2013 loppuun mennessä kaikille Sallilan asiakkaille oli asennettu etäluettava sähkömittari. Parhailaan on menossa mittarien massavaihto, kun lakimuutoksen vuoksi sähkömittareihin tarvitaan enemmän älyä. Uudet mittarit rekisteröivät sähkön kulutuksen ja tuotannon 15 minuutin jaksoissa.

Hinnat ennätyslukemissa

Mauri Törmän eläköidyttyä Sallilan toimitusjohtajina toimivat **Janne Vettervik** (2010-2015) ja talon sisältä verkkojohtajan paikalta siirtynyt **Olli Eskola** (2015-2018). Olli Eskolan eläkkeelle siirtymisen jälkeen toimitusjohtajaksi valittiin **Tarja Heinonen**, jonka kaudella Sallilan toimintaan ovat vaikuttaneet globaalit kriisit kuten koronapandemia ja Venäjän hyökkäysso-
ta.

1979

Olli Eskola ja Jukka Helenius.

– Koronan aikana suurin osa väestä asentajia lukuun ottamatta siirtyi etätö-
hön. Onneksi Sallilassa oli jo aiemmin otettu käyttöön Teams-kokoukset, ja näin oli helppo siirtyä etätöskentelyyn. Esi-
miestyö muutti muotoaan, kun pääosa työskenteli kotoa käsin, ja uusien henki-
löiden perehdyttäminen oli osittain haas-
teellista. Pandemian aikana digitaaliset
tapaamiset muuttuivat arkipäiväisiksi, ja
näin myös osittain toiminta tehostui, vaik-
kakin myös kasvokkain tapaaminen nousi
arvoon arvaamattomaan, Tarja Heinonen
kertaa.

Ensimmäisenä koronavuonna 2020 aloit-
ti toimintansa Sallila Energiapalvelut Oy,
joka tuottaa valvomo-, mittaus- ja ICT-pal-
veluja omistajilleen ja muille energiayhti-
öille. Tytäryhtiö Sallila Sähköasennus Oy
sulautui osaksi Lounais-Suomen alueella
sähkö- ja tietoliikennealan palveluita tuot-
tavaa Vertek Oy:tä.

Pandemian varjossa paiskittiin töitä
isojen kehitysprojektien parissa: käyttöön
otettiin uusi asiakastietojärjestelmä, joka
on yhteensopiva keskitetyn mittaustieto-
kannan DataHubin kanssa.

Sähkömarkkinoilla alkoi myllerrys: hin-
nat nousivat poikkeuksellisen korkeiksi ja
heilahtelivat voimakkaasti. 2022 puhuttiin
jo sähköpulan mahdollisuudesta.

Asser Puisto, Markku Aho ja Reijo Jalonen verkostoa rakentamassa.

– Vuosi 2022 jää historiaan monin tavoin epävakana ajanjaksona, joka valitettavasti ei kuitenkaan lopettanut epävakautta. Koronapandemiasta oli tuskin vielä selvitty, kun Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan muutti energiamarkkinoita ja vaikutti jokaiseen energiayhtiöön. Sallila-yhtiöissä vuoden alku oli jo kiireinen, kun valmistauduimme helmikuussa 2022 toimintansa aloittaneen DataHubin käyttöönottoon. Kyseessä oli merkittävä tietojärjestelmämuutos, joka vaati paljon sen valmisteluun osallistuneelta henkilöstöltä, Tarja Heinonen sanoo.

Pörssihinnat nousivat vuoden loppua kohden ennätyslukemiin. Samalla nousivat sähkön myyntihinnat, sillä myös sähkönhankinnan riskit kasvoivat.

Haasteita aiheutti myös Energiaviraston kesken valvontajakson tekemä muutosten valvontamallinsa yksikköhintoihin.

– Sen myötä verkkoinvestointien tehokkuus muuttui haasteellisemmaksi. Sitä ei helpottanut kohoava inflaatioprosentti.

Asiakkaita autettiin ahdingossa

2023 aurinkosähköjärjestelmäbuumi ”räjähti”, kun asiakkaat innostuivat hankkimaan aurinkosähköjärjestelmiä koteihinsa ja yrityksiinsä. Sähkömarkkinoilla myllerrys jatkui vielä alkuvuoden.

– Elokuussa Sallilan ja Forssan asiakkaille asetettiin sähkön myyntihintojen hintakatto silloin voimassa olleille sähkömyyntisopimuksille. Olimme saaneet viestiä ja huomanneet itsekkin, että asiakkaat olivat ahdingossa. Heitä haluttiin auttaa. Tämän toteutuminen vaati paljon laskemista, riskien arviointia ja lisäksi järjestelmämuutoksen, Tarja Heinonen kertoo.

2023 sähkönmyyntiyhtiöille langes- tettiin windfall-vero, ja järjestelmiin piti

tehdä muutoksia myös sähköhyvitysten toteuttamiseksi.

Säästä riippuvaisen sähköntuotannon kasvaessa sähkön varastoimisen merkitys kasvaa. Viime vuonna Sallila Energia Oy teki päätöksen 1,65MW/1,65MWh sähkövaraston hankkimisesta.

– Sähkövaraston käyttöönotto on 2024 syksyllä. Varasto tulee toimimaan reservimarkkinoilla, ja samalla sen käytöstä saatavaa kokemusta pyritään käyttämään hyväksi myös muutoin muuttuvassa sähkömarkkinassa, Tarja Heinonen sanoo.

Jakeluverkon rakentamisen kustannukset ovat kohonneet, ja yleinen taloustilanne näyttää juuri nyt ankealta, toimitusjohtaja pahottelee.

– Jakeluverkkoa kuitenkin kaapeloidaan jatkuvasti, ja toimitusvarmuutta parannetaan myös rakentamalla 110 kV verkkoa Loimaalle.

Tarja Heinosen ja muilla sallilalaisilla riittää töitä ja haasteita jatkossakin. Viiden toimitusjohtajan alaisuudessa työs-

kennellyt Raimo Prusi sen sijaan eläköityy tänä vuonna senior adviserina. Sallilan 110 vuoden matkalla hän ehti olla jollain tavalla mukana 49 vuoden ajan. Pääosan urastaan hän teki sähkökaupan puolella, mutta ensimmäiset vuodet hän työskenteli suunnittelun ja urakoinnin parissa. Tuliko tolppaankin kiivettyä?

– Voi, kyllä vaan. Tykkäsin siitä hommasta. Enää en varmaan kyllä uskaltaisi lähteä kiipeämään.

Melkein puolen vuosisadan rupeamasta jäi kosolti hyviä muistoja, Raimo Prusi sanoo.

– Sallila on ollut hyvä työnantaja, ja täällä on ollut hyvät työkaverit ja hyvä hallinto. On ollut sellainen vahva yhteenkuuluvaisuuden henki.

Sitaateissa olevat lainaukset ovat Raija Kourin kirjasta Sata Sallilan vuotta (2014), joka on ollut tämän artikkelin pääasiallinen lähde.

1986

Lauri Vilppo, Pentti Paatero, Pentti Kuusela.

1986

Maakaapelirauksen alkuvaiheita.

Forssan Energia sulautuu Sallila Energiaan

Sähkösopimusten ehdot ja hinnat pysyvät ennallaan

TERHI RAUMONEN

Sallila Energian kokonaan omistama tytäryhtiö Forssan Energia sulautuu kesäkuun lopussa emoyhtiönsä. Asiakkaille tämä näkyy lähinnä siten, että lähettäjän nimi ja logo sähkön myyntilaskussa vaihtuvat. Forssan Verkkopalvelut lähettää jatkossa itse laskun sähkönsiirrosta ja Sallila Energia sähkönmyynnistä.

Sulautumisessa Forssan Energian liiketoiminnot yhdistyvät emoyhtiö Sallila Energiaan. Mitään yrityskauppoja ei ole tehty, vaan omistusperhe pysyy entisenä. Forssan Energialta sähkönsä ostaneet ovat siis jo vanhastaan Sallila Energia -konsernin asiakkaita.

– Forssan Energia lakkaa olemasta erillisenä yhtiönä, mutta sähköä sen asiakkaille myy jatkossakin aivan sama taho kuin ennenkin, sanoo Sallila Energian liiketoimintajohtaja **Markus Juhala**.

Sulauttamisen tarkoituksena on yhtenäistää ja tehostaa toimintoja ja näin parantaa yhtiön kilpailukykyä suurten toimijoiden joukossa.

– Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että lomakepohjat ja tietojärjestelmät ovat jatkossa samat.

Muutoksella ei ole henkilöstövaikutuksia. Forssan Energialla ei ole ollut omia työntekijöitä, vaan he ovat olleet Sallilan palkkalistoilla ja jatkavat töitään entiseen malliin.

SOPIMUKSET SIIRTYVÄT AUTOMAATTISESTI

Asiakkaiden ei tarvitse tehdä uusia sähkösopimuksia, vaan Forssan Energian sähkösopimusasiakkaat siirtyvät automaattisesti Sallila Energian asiakkaiksi 1.7.2024 alkaen.

– Sopimusten siirto ei vaikuta sähkön hintoihin tai muihin ehtoihin, vaan ne pysyvät ennallaan, Markus Juhala sanoo.

Määräaikainen sähkösopimus jatkuu suunnitellusti määräajan loppuun saakka, eikä sitä voi irtisanoa siirron yhteydessä. Kun määräaikainen sopimus on umpeutunut, asiakas saa

Sallila Energialta tarjouksen jatkosopimuksesta.

Toistaiseksi voimassa olevan sopimuksen hinta perustuu sähkön markkinahintaan, ja siinä on 14 päivän irtisanomisaika.

– Asiakkaat saavat Forssan Energialta viimeisen laskun heinäkuun aikana. Tämän jälkeen laskut tulevat Sallila Energialta, jolloin myös tilinumero vaihtuu. Laskunmaksutavasta ja käytetystä pankista riippuu, tarvitaanko asiakkaalta jotain toimenpiteitä.

Kätevimmin siirto tapahtuu e-laskuasiakkailla: he saavat Sallila Energialta verkkopankkiinsa e-laskuehdotuksen, jonka hyväksymällä sähkölaskut tulevat jatkossakin e-laskuina. OP-pankin asiakkaille e-laskumuutos tehdään automaattisesti.

Suoramaksusopimus siirtyy automaattisesti Sallila Energialle OP-pankin asiakkaille. Muiden pankkien asiakkaat saavat ensimmäisen sähkölaskun paperisena postitse ja voivat sen jälkeen solmia uuden suoramaksusopimuksen omassa pankissaan. Tarvittavat tiedot löytyvät ensimmäisestä Sallila Energian lähettämästä laskusta.

SALLILA ON MYÖS FORSSALAINEN YHTIÖ

Mikä tai kuka se Sallila taas olikaan, kysytään aika usein. Vuonna 1914 perustettu Sallila on paikallinen, vakaa energia-yhtiö, jonka päätoimialue ulottuu Huittisista Ypäjälle ja Forssaan. Se on Loimijoen ja sen sivujokien varsilla asuvien sähkönkäyttäjien oma energia-yhtiö. Sallila Energia -konserniin kuuluvat emoyhtiö Sallila Energia Oy, johon Forssan Energia nyt sulautuu, sekä tytäryhtiöt Sallila Sähkönsiirto Oy ja Sallila Energiapalvelut Oy.

Nimensä yhtiö on saanut Loimijoen Sallilankoskesta, jossa sähköyhtiön ensimmäinen ja yhä toimiva vesivoimalaitos sijaitsee. Sallila Energian pääpaikka on Alastarolla, joka kuuluu Loimaan kaupunkiin. Sallilan kylä, jossa mainittu koski ja vesivoimalaitos sijaitsevat, puolestaan on entisen Vampulan kunnan kirkonkylä. Vampula on vuodesta 2009 kuulunut Huittisiin.

Sallila Energia on myös forssalainen yritys, Markus Juhala muistuttaa.

– Sallila omistaa puolet Forssan Verkkopalveluista.

Itse asiassa on niin, että koko Sallilan sähkönmyynti on tämän vuoden alusta ollut tavallaan forssalaisessa komennossa, kun Markus Juhala aloitti energianmyynnistä vastaavana liiketoimintajohtajana.

– Forssa on synnyinkaupunkini, ja minulla on sinne vahvat siteet.

JATKOSSA FORSSALAISILLE KAKSI SÄHKÖLASKUA

Forssan Verkkopalvelut Oy (FVP) on nimensä mukaisesti Forssan kaupunkialueen sähkönjakeluverkon omistava yhtiö, joka huolehtii siitä, että sähkö kulkee forssalaisten koteihin ja yrityksiin. Sen asiakkaita ovat kaikki forssalaiset sähkönkäyttäjät. FVP:n omistavat puoliksi Sallila Sähkönsiirto ja Valkeakosken Energia.

– Verkkopalvelut jatkaa entiseen malliin itsenäisenä yri-

Sallila Energian
liiketoimintajohtaja
Markus Juhala.

Forssan Verkkopalvelujen
toimitusjohtaja
Risto Lehtonen.

Kuva: Heli Nukki/Ketonukki Design

tyksenä ja verkkopalvelusopimukset jatkuvat samassa yhtiössä. Muutos kuitenkin koskettaa meidänkin asiakkaitamme, koska sähkönsiirto on tähän saakka laskutettu Forssan Energian toimesta, sanoo Verkkopalvelujen toimitusjohtaja **Risto Lehtonen**.

Tähän saakka forssalainen asiakas on voinut saada yhden sähkölaskun, jossa on laskutettu sekä FVP:n palvelu eli sähkönsiirto että Forssan Energian myymä sähköenergia. Heinäkuusta lähtien kaikki asiakkaat saavat erilliset laskut sähkön myynnistä ja siirrosta.

– Kaikille forssalaisille tulee siis jatkossa verkkopalvelusta oma erillinen FVP:n logolla varustettu lasku, ja se maksetaan suoraan FVP:n tilille.

Sähköisen laskutuksen valinneilla FVP:n asiakkailla muutos hoituu automaattisesti, eikä mitään toimenpiteitä tarvita.

– E-laskusopimukset, suoramaksusopimukset ja yritysten b2b-laskutukset säilyvät, eli asiakkaiden ei tarvitse tehdä mitään. Pankki vaihtaa verkkopankissa pyynnöstämme sähköisiin laskusopimuksiin tilinumeron ja laskuttavan yhtiön.

Sähköpostilaskujen ja paperilaskujen lähetytys jatkuu myös entiseen tapaan, mutta niitä maksaessa täytyy huomioida, että tilinumero on muuttunut.

Ainut poistuva maksutapa on Kivra. Sen valinneet asiakkaat siirtyvät paperilaskulle, koska Kivran käyttö on ollut niin vähäistä.

– Suosittelemme e-laskuun siirtymistä. Se on helpoin ja nopein tapa saada ja maksaa laskut.

Tärkeää tietää

FORSSAN ENERGIAN ASIAKAS

- sähkönmyyjäsi nimi vaihtuu, mutta myyjätaho pysyy ennallaan
- erillisen sähkön myyntilaskun sinulle lähettää jatkossa Sallila Energia
- sähkönmyyntisopimuksesi siirtyy Sallilalle entisin ehdoin
- ohjeistamme mahdollisista maksamiseen liittyvistä muutoksista myöhemmin

FORSSAN VERKKOPALVELUJEN ASIAKAS

- jatkossa sähkönsiirrosta laskun sinulle lähettää FVP
- sinulta ei tarvita toimia, paitsi jos olet tallettanut verkkopankkiisi ForE:n maksupohjan

Ajantasaiset yhteystiedot löydät nettisivuilta ja sähkölaskultasi

LIEKE
KYLÄSSÄ

TERHI RAUMONEN

Maaailma hukkuu pakkausjätteeseen, erityisesti muoviin. Se on iso ongelma, mutta onneksi ratkaisujakin löytyy. Jospakin kehittämällä teknologialla valmistuu vuoka, jossa on 85 % vähemmän muovia.

Janne Sokajärvi

Maailmanluokan ruokavuoka Forssasta

Muovia meressä, muovia veressä. Muovin määrä ja sen leviäminen kaikkialle on alkanut huolestuttaa ihmisiä. Ilman muovia ei kuitenkaan pärjätä, se on selvä.

Forssalaisen Jospak Oy:n perustaja, elintarviketeollisuuden koneita suunnitellut **Jouni Suokas** mietti näitä asioita jo 10 vuotta sitten.

– Hänellä oli visio, että jossain vaiheessa muovin koko ajan lisääntyvä käyttö tulee maaliinsa, eikä niin voi enää jatkua, toimitusjohtaja **Janne Sokajärvi** kertoo.

Jospakin nykyinen pääomistaja **Jari Stenberg** tuli mukaan jo aikaisessa vaiheessa rahoittamaan uudenlaisen elintarvikepakkauksen kehitystyötä. Ohuella kalvolla päällystetty kartonkivuoka soveltuu tuoretuotteiden pakkaamiseen ja sisältää 85 % vähemmän muovia kuin polyeteenivuoka, johon ne useimmiten pakataan.

Teknologian ensimmäinen sukupolvi kehitettiin 2015-2017, mutta silloin ei vielä päästy kaupalliseen tuotteeseen saakka. Vauhtiin päästiin 2018 toisen sukupolven vuokakoneen myötä.

– Silloin lanseerattiin ensimmäiset tuotteet Suomessa. Ihan ensimmäinen asiakas oli paikallinen lihantuottaja Paija. Pohjoismaisilla pakkausmessuilla voittiin ykköspalkinto, ja sen myötä tunnettuus alkoi kasvaa.

Seuraavana vuonna vauhti kiihtyi: Jospak voitti maailmanlaajuisen pakkauskilpailun kahdessa kategoriassa. Taakse jäi isoja alan toimijoita.

– Yritys sai ensimmäisen vientiasiakkansa Saksasta, ja volyymi alkoi kehittyä. Se oli hyvin kiitollista aikaa, sillä koko

elintarviketeollisuus etsi ympäristöystävällisiä pakkausratkaisuja. Toimitimme vuokia ja näytteitä ympäri maailmaa.

VIHREÄ VUOKATEHDAS

2020 alkoi koronapandemia, joka heitti ison kapulan myös Jospakin rattaisiin.

– Ei ollut messuja, ketään ei päässyt tapaamaan mihinkään. Kukaan ei kehittänyt mitään, kaikki vain miettivät, miten tästä selvitään. Hyvin alkaneeseen kasvuun tuli selkeä pysähdys, Janne Sokajärvi muistelee.

Forssassa jatkettiin teknologian kehittämistä koronan varjossa. Alusta saakka tarkoituksena on ollut paitsi valmistaa vuokia, myös kaupallistaa niitä varten kehitetty teknologia varsinkin Euroopan ulkopuolelle.

– Vuokien kuljettaminen kauas ei ole ympäristöystävällistä eikä liiketoiminnallisestikaan järkevää.

2021 valmistui ensimmäinen niistä uudentyypisistä vuokakoneista, joilla Jospak valmistaa vuokansa nyt.

– Silloin päästiin kaupallistamaan uutta vuokaratkaisua, joka on liimaton: siinä ei ole muuta kuin irrotettava kalvo ja kartonki- tai aaltopahvirunko.

Jospakin ydinosaamista on ohuen kalvon kiinnittäminen kartonkiin. Yrityksellä on patenteja sekä vuokaan että teknologiaan niille markkinoille, joilla he aikovat olla läsnä.

Jotta teknologiaa voi myydä, asiakkaat täytyy vakuuttaa sen toimivuudesta. Sitä varten tarvittiin esittelykelpoinen tehdas, joka nousi uudelle teollisuusalueelle kakkostien tuntumaan kesällä 2022.

– Tehdas haluttiin tehdä niin ympäristöystävälliseksi kuin mahdollista. Meillä on maalämpö ja lämmön talteenottojärjestelmä. Katolla on aurinkovoimala, ja käytämme vain vihreää sähköä. Kun tämä kaikki lasketaan yhteen, niin tehdas tuottaa hyvin vähän päästöjä.

MILJARDIEN VUOKIEN MARKKINA

Jospakin myynnistä vientiä on ollut koko ajan yli 90 %. Kun maailmantilanne on epävarma, se tunnetusti heijastuu heti vientiyrityksiin.

– Vaikka korona-aika oli hankala, niin viime vuosi oli meille kaikkein vaikein Ukrainan sodan ja Eurooppaan iskeeneen inflaation vuoksi. Markkinamme oli kaikki Euroopassa ja suurin volyymi Saksassa, joka oli hyvin riippuvainen Venäjän kaasusta, Janne Sokajärvi sanoo.

Kun kuluttajien ostovoima hiipui, oli Jospakin asiakasyrityksilläkin haasteita. Tiukassa tilanteessa ei muovivuokaa hiukan kalliimpi ekologinen kartonkivuoka välttämättä ollut houkutteleva vaihtoehto. Kysynnän notkahdus oli onneksi tilapäinen.

– Viime vuoden lopulla liiketoiminta palautui entiselleen ja on taas kasvussa. Huhtikuusta tuli meille suurin kuukausi ikinä.

Euroopan vuokamarkkina on valtava: 125 miljardia vuokaa joka vuosi. Koko maailman markkinan suuruus on 1000 miljardia vuokaa. Jos mitään ei tehdä, kasvaa muovipakkausten määrä ennusteen mukaan 50 %:lla vuoteen 2030 mennessä. Sekä globaalisti että EU-tasolla valmisteilla on määräyksiä, joilla pyritään vähentämään pakkausjätteen määrää.

– Monet seikat vaikuttavat siihen, että asiakkaat ovat nyt kiinnostuneita. Uusia asiakkaita on saatu hyvin, ja kun talous normalisoituu, päästään siihen, mitä ollaan tavoiteltu, Janne Sokajärvi uskoo.

Samassa segmentissä Jospakilla on kaksi pääkilpailijaa, yksi Hollannissa ja toinen Italiassa.

– Heihin verrattuna meillä on korkea laatumielikuva globaalissa vuokamarkkinassa. Olemme myös hyvin materiaalitehokas valmistaja: käytämme huomattavasti vähemmän kartonkia grammapainona kuin kumpikaan kilpailijoista.

Nykyisin on havahduttu myös tuotteiden ylipakkaamiseen. Muovivuolan ympärillä on usein kartonkiholkki, johon on painettu brändin tiedot. Jospakin pakkaukseen ei holkkia tarvita, vaan kartonkivuoka painetaan asiakkaan brändin mukaiseksi.

Tuotteen koko konseptin voi lähteä rakentamaan Jospakin

"Jos mitään ei tehdä, kasvaa muovipakkausten määrä ennusteen mukaan 50 %:lla vuoteen 2030 mennessä."

pakkauksen ympärille, jonka hiilidioksidipäästöt ovat yli kaksi kertaa pienemmät kuin muovivuolan, Janne Sokajärvi sanoo.

– Meidän vuokamme parantaa asiakkaan brändin arvoa.

Kuva: Jospak

LAADUSTA PIDETÄÄN KIINNI

Jospak jatkaa kasvuaan ja kehitystyötä. Lanseerausvaiheessa on uusia tuotteita: uuninkestävä kartonkivuoka on esitelty messuilla, ja tulossa on myös esimerkiksi pihvien pakkaamiseen sopiva matala vuoka.

Edelleen uutuuttaan kiiltelevässä tehtaassa on toiminnassa neljä uuden teknologian vuokakonetta, ja tilaa on toiselle mokomalle. Silloin kapasiteetti olisi 200 miljoonaa vuokaa vuodessa.

– Pakkaaminen on kokonaan automatisoitu, ja tulossa on 3D-skannerit, joiden avulla myös laadunvarmistus voidaan automatisoida. Nyt tuotannossa on vielä ihmisiä tekemässä sitä. Haluamme pitää kiinni korkeasta laatumaineestamme, Janne Sokajärvi sanoo.

Tällä hetkellä vuokia kehittää, valmistaa, myy ja markkinoi yhteensä 28 henkilöä Forssassa ja maailmalla.

– Toinen liiketoiminta-alueemme tosiaan on teknologian kaupallistaminen. Olemme neuvotelleet toista vuotta meidän teknologiamme viemisestä kahteen Aasian maahan. Nimiä ei ole vielä sopimuksissa, mutta ollaan jo pitkällä.

Mahdollisesti siis jo piankin alihankkijan Jospakin piirustuksilla valmistamat koneet lähtevät valloittamaan Aasian vuokamarkkinoita. Sitä ennen maailmanluokan ruokavuokia tehdään Forssan tehtaassa, jossa on valmius isoon tuotantokapasiteetin nostoon.

– Nyt vain toivotaan ja uskotaan, että talous elpyy.

Kuva: Heidi Heikkilä

LIEKE 1/2024 13

Muovi ottaa uuden muodon, kun sopivasti suostutellaan

Loimaalainen JKR Muovi valmistaa asiakkaidensa tuotteisiin muoviosia tyhjiömuovaamalla. Se on moderni kiertotalousyritys, jonka tuotannon sivuvirtana ei synny leikkuujätettä, vaan uutta raaka-ainetta.

Jo eteisen ovensuussa tulee vastaan ensimmäinen JKR Muovin itse valmistama tuote: käsidesiautomaatti. Korona-ajan tuote ei ole yritykselle sen tyypillisempi kuin mikään muukaan, sillä JKR Muovi tekee jokaiselle jotakin, sanoo toimitusjohtaja **Juha Koivisto**.

– Valmistamme tyhjiömuovaamalla muovilevyistä itse suunnittelemillamme työkaluilla asiakkaille sopivia muoviosia, hän kiteyttää sen, mitä yrityksen tuotantohallissa Loimaalla tapahtuu.

JKR Muovi tekee sitä, mitä asiakas kulloinkin tarvitsee: pientä tai suurta, paljon tai vähän.

– Skaala on pienistä osista ja sarjoista ihan suursarjatuotantoon. Ei siis pelkkiä suursarjoja. Sellainen ajattelu ei Suomessa menestyisi.

35 vuotta sitten perustetun yrityksen asiakaskunta löytyy paitsi Suomesta, myös maailmalta: Skandinaviasta ja muualta Euroopasta.

– Emme ole teollisuuden alihankkijoita, vaan hovihankkijoita eli partnereita, Juha Koivisto sanoo ylpeyttä äänessään.

Kansainvälisiä asiakkaita löytyy, kun tekemisen laatuun luotetaan. Kunniapaidalla seinällä on vuonna 2009 saatu sertifikaatti, joka todistaa, että täällä hallitaan ISO9001 laatustandardin täyttävä muoviosien suunnittelu ja valmistus. Jokavuotinen auditointi on tehty taas äskettäin.

– Uuden asiakkaan ei tarvitse tulla tehtaalle käymään, kun sertifikaatti puhuu puolestaan.

Toimittaja on kuitenkin saapunut paikalle päälle, joten hän saa nähdä omin silmin, miten muovituote valmistuu.

TUHAAT JA YKSI TYÖKALUA

Ensin on levy. Suuret muovilevyt ovat tulleet nipuissa Loimaalle Turun läheltä Ruuskolta. Ne on valmistanut Röchling Industrial -niminen firma. Levyjä ei ole napattu matkaan varaston hyllyltä, vaan ne on valmistettu mittatilaustyönä JKR Muoville, koska jokainen projekti tarvitsee omanlaisensa materiaalin.

Muovilevyä kuluu vuodessa noin 600 000 kg, ja sitä on nytkin hallissa 50 000 kilon paikkeilla.

– Ja täytyy aina muistaa, että

kilo muovia painaa saman verran kuin kilo rautaa, Juha Koivisto huomauttaa.

Se tarkoittaa sitä, että moinen muovimäärä vie tilaa, mutta onneksi sitä hallissa riittää.

Palataan hetkeksi vielä aikaan ennen muovilevyä, sillä jo ennen kuin oikeanlainen muovi haetaan Loimaalle, asiakkaan tarvitsema tuote on tietysti pitänyt suunnitella. Se pitää tehdä valmistettavuuden ehdoilla, Juha Koivisto korostaa.

Jotta muovi saadaan taipumaan haluttuihin muotoihin, siihen tarvitaan työkaluja.

– Me suunnittelemme kaikki työkalut ja teetämme ne alihankkijoillamme Suomessa. Vuosikymmenten aikana niitä on suunniteltu ja valmistettu tuhansia.

Valtava hylly toisensa jälkeen on väärällä alumiinipöksistä valettuja muotteja: pieniä, isoja ja vielä isompia. Niillä on syntynyt vaikka mitä, ja jostain voi lopputuotetta arvaillakin. Suurimmasta osasta ei, sillä ne ovat osia isommista kokonaisuuksista.

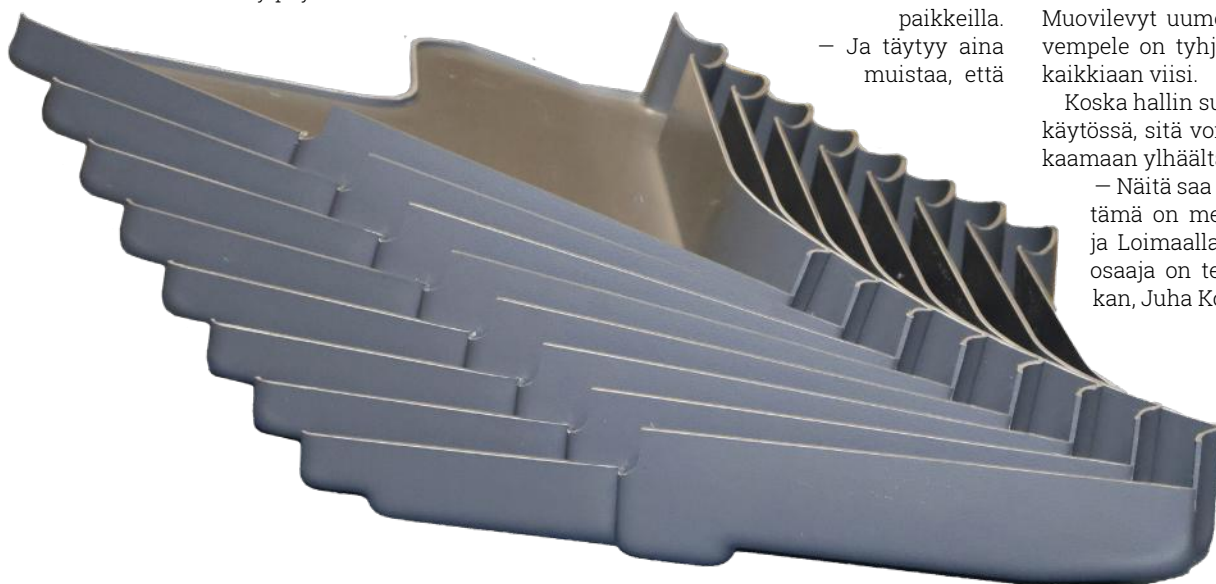
Siellä täällä voi nähdä valmiita muoviosiaakin. Sähköauton latausaseman osa, lokasuojia, puutavaranojien osa, Juha Koivisto esittelee. Ja sitten sellaisia osia, joita ei esitellä eikä saa kuvata, koska asiakkailla on salaisuutensa.

ENSIMMÄINEN ALLAS UUNISTA ULOS

Muovilevyt uumeniinsa haukkaava suuri vempale on tyhjiömuovauskone, joita on kaikkiaan viisi.

Koska hallin suurin kone ei ole juuri nyt käytössä, sitä voi kiivetä askelmille kurkkaamaan ylhäältä päin.

– Näitä saa kaupastakin ostaa, mutta tämä on meidän itse suunnittelema ja Loimaalla tehty kone. Paikallinen osaaja on tehnyt meille tähän logiikan, Juha Koivisto kertoo.

Juha Koivisto muottihyllyllä.

Vempele muistuttaa valtavaa uunia, ja sellainen se onkin: se lämmittää muovilevyä ylhäältä ja alhaalta päin. Lämpötilan hallinta on tarkka työtä.

”Uunista” tultuaan kappale jatkaa matkaansa. Se jäähdytetään, ja sitten osa tai osat leikataan irti levystä robottiasemalla.

– Meillä on täällä myös asennus, eli asennetaan toisia muoviosia paikoilleen ja niihin tarvittavia komponentteja. Kokoonpanoja myös hitsataan eli ultraääni-hitsauksella liitetään muovia toisiinsa.

Vaikka robottivoimaakin hallissa jyllää, ei mitään valmistuisi ilman osaavia ihmisiä. Suoraan tarpeisiin vastaavaa koulutusta ei ole olemassa, joten yritys opettaa työntekijänsä itse.

– Täällä on siistiä ja puhdasta. On oltava hyvät olosuhteet jo siksi, että koneet toimivat. Melu on ainoa haittapuoli, Juha Koivisto sanoo.

Uusin tyhjiömuovauskone on hankittu käytettynä, ja sille tekee juuri ohjelmaa Juha Koiviston poika **Jarno Koivisto**. Upo uusi tuotantomuotti on jo koneen sisällä. Levyn se osaa hakea pinkasta itse. Infra-punalamppu syttyy, eikä mene aikaakaan, kun ensimmäinen kappale pullahtaa uunista ulos. Mutta mikä se on?

– Siinä tuli ihan ensimmäinen altakasetuallas, siis puutarha-alan tuote. Se on tehty meidän kierrätyskamasta.

Nyt ollaan päästy tärkeän asian äärelle, ja siihen liittyvät hyllyillä nököttävät valtavat, pulleat säkit, joiden liikutteluun tarvitaan trukkia.

VIE MENNESSÄS, TUO TULLESSAS

Kun kappaleet on leikattu irti levystä, jää jäljelle leikkuujäte. Sitä on valtavassa laarissa odottamassa jatkokäsittelyä, joka tapahtuu täällä JKR Muovin oman katon alla. Muovilevyn palaset murskataan pieniksi muruiksi järeillä rouhimilla.

– Vie paljon sähköä ja pitää suurta meteliä, Juha Koivisto kuvailee konetta.

Levyjäte ei ole mitään ohutta liparettia, vaan paksua ja sitkeää tavaraa, joten sen jauhamiseen tarvitaan voimaa.

Pieneksi puruksi muuttunut muovi pakataan suuriin säkkeihin. Yhdessä lukee ”keltainen” – siellä on jauhetta muovilevystä, josta on tehty osia Wille-traktoriin eli Wille Machinesin Loimaalla valmistamaan ympäristöhoitokoneeseen.

– Ja tässä on mun rakas kuorma-auto. Se on Sirkus Finlandian entinen auto ja laitettu täällä paikallisin voimin kuntoon, toimitusjohtaja esittelee.

Kauniiksi ehostettu kuormuri ei ole harasteajoneuvo, vaan tärkeä työkalu, jolla Juha Koivisto on viimeksi eilen ajanut Ruskon-reissun.

– Vie mennessäs ja tuo tullessas. Kävin hakemassa tänne muovilevyä ja työkaluja. Samalla vein muovirouhesäkkejä Röchlingille, ja he tekevät siitä rouheesta meille uusia levyjä. Jokainen muovilaatu on vain pidettävä tarkasti erillään, jotta ne päätyvät samaan tuotantoeraan.

JKR Muovin tuotannosta ei siis käytännössä tule jätettä, kun muovi palaa Loimaalle uutena raaka-aineena.

– Mielestäni se on aika lailla tämän päivän agendan mukaista toimintaa. Kun

kaikki tämä vielä tehdään pienellä alueella, sillä on iso vaikutus kustannustehokkuuteen ja toimintavarmuuteen.

Yksi tärkeä osa tätä yhtiötä on myös puhtaasti tuotettu ja kohtuuhintainen sähköenergia. Kaikella tällä on iso merkitys myös loppuasiakkaalle, Juha Koivisto sanoo.

Korona-aika kuritti yrityksiä, Ukrainan sota on heijastunut Loimaalle saakka monella tavalla, ja viimeisimpänä ahtaajien lakko jumitti asiakkaiden komponentit satamiin. JKR Muovi on saanut oman osansa hankalista ajoista, mutta Juha Koivistolla riittää uskoa tulevaan.

– Uusia projekteja on mukavasti vireillä, ja usko suomalaiseen tekemiseen on maailmalla edelleen hyvä. Trendi tuntuu olevan se, että aiemmin ulkomaille siirretty tuotanto rupeaa palaamaan takaisin Suomeen ja Eurooppaan. Tämä on pirun mielenkiintoista hommaa tehdä! Aina tulee jotain uutta.

Saviseudun shamaani antoi kiville kasvot

OLETKO
KÄYNYT?

Mystistä, hätkähdyttävää, haikaa ja jopa hauskaa. Alpo Jaakolan (1929-1997) teokset herättivät alusta saakka ihastusta ja ihmetystä. Patsaspuisto ei tyhjene kertakäynnillä, ja samalla kannattaa tutustua myös Rapakonkallion luonnonsuojelualueen satumetsään.

Valtatie numero yhdeksän kulkee Loimaan Karhulan läpi, ja sitä pitkin pääsee kätevästi Alpo Jaakolan patsaspuistoon, sillä kohde on aivan tien varrella. Taiteilijan itsensä mokoma piki-tie tosin ajoi pois paikasta, jossa hän oli elänyt ja tehnyt taidettaan yli 20 vuoden ajan.

Nuori **Alpo Jaakola** oli lähtenyt Karhulan kylästä vuonna 1951 Turun Piirustus-kouluun palatakseen takaisin jo vuoden päästä.

— Siitä on vähän erilaisia juttuja, että miksi opinnot päättyivät niin lyhyeen. Minua kyllä viehättää se tarina, että koulussa silloin opettanut tunnettu surrealisti **Otto Mäkilä** koki sen niin, että Alpolla oli niin omintakeinen tyyli, ettei koululla ollut hänelle mitään annettavaa, vaan että Alpon pitäisi vain pitää kiinni omasta visiostaan ja näkemyksestään, Loimaan kulttuurisih-teeri **Monika Antikainen** sanoo.

Alpo Jaakola asettui Loimaalle sukunsa maille, jonne 1953 nousi jätelaudasta ensimmäinen rakennus, pikkumökki. Se on edelleen paikallaan patsaspuistossa.

— Kun ihmiset tulevat tänne, niin yritämme saada heidät kuvittelemaan paikan niin, että se on avoin kaurapelto. Sellainen tämä oli, kun Alpo tänne tuli. Hän on istuttanut nämä kaikki puut.

Kun taiteesta alkoi tulla rahaa, Alpo Jaakola siirretti paikkaan vanhoja hirsi-rakennuksia: puolikkaan kestkievearin Pappisista maalausateljekseen, ja veistotilaksi ruumishuoneen Hirvikosken hautausmaalta.

Taiteilija rakensi valtakuntaansa kuin ahkera muurahainen. Sen lisäksi, että hän teki taidetta, hän istutti alueelle tuhansia puuntaimia ja kasasi kiviä aidoiksi. Luonnonkivet olivat myös hänen tärkeintä patsasmateriaaliaan. Kun Alpo Jaakola

kaiversi kiville kasvoja, hän teki niitä koptihalleen ja omaksi ilokseen, ei museota varten. Lisäksi hän teki patsaita betonista ja hitsasi niitä metalliromuista. Patsaita syntyi yli 80 kappaletta, ja suurimmat niistä ovat useiden metrien korkuisia.

PAKOON AUTOJA JA UTELIAITA

1970-luvulla vilkkaan Ysitien uuden osuuden linjaus tehtiin aivan taiteilijan maiden reunaan. Erikoiset veistokset näkyivät tielle ja houkuttelivat ihmiset pysähtelemään. Kerrotaan, että Alpo Jaakolan luona vierailut runoilija **Pentti Saarikoski** ryhtyi keräämään töllistelijöiltä pääsymaksuja.

Taiteilija itse ei halunnut myydä lippuja. Hän lähti pakoon sekä uteliaita ihmisiä että varsinkin autojen pörinää. Monika Antikainen ymmärtää ratkaisun.

— Kun patsaspuistossa seisoo, voi varsinkin keväällä kuulla kaunista linnunlaulua, mutta vastakohtana sitten aika jätävää liikenteen melua.

Alpo Jaakola siirtyi ensin syvemmälle metsään, noin 300 metrin päähän siirrettyyn Ylätaloon. Ysitien jyrinä lävisti kuitenkin metsän piinaavana, ja taiteilija muutti Torkkalan vanhaan kansakouluun vuonna 1979. Torkvilleksi nimittämässään paikassa hän asui lopun elämänsä.

Patsaspuiston alue jäi metsittämään, kunnes Loimaan kunta hankki sen omistukseensa ja avasi yleisölle 1990-luvun alussa. Alpo Jaakola oli silloin itse raivamassa puistoa käyntikohteeksi.

— Hän nimesi puiston ympäri kulkevan polun taiteen kiviseksi poluksi. Valtaosa veistoksista on polun varrella, ja ne on tehty 1960-70 -luvuilla. Puiston kunnostamisen aikaan Alpo kuitenkin teki myös kolme uutta veistosta, joista Alkueläin (1993) on kaikkein nuorin.

Alpo Jaakolan ja hänen vaimonsa, gal-

leristi **Marja Jaakolan** toiveena oli tulla haudatuksi patsaspuistoon. Niinpä keskellä puistoa on pieni hautalehto, jonka muistomerkit Alpo teki valmiiksi heille molemmille.

SAMMALTEN PEITTÄMÄ SATUMETSÄ

Yli 30 vuoden ajan patsaspuisto on ollut auki joka kesä, eikä sitä voi kukaan Ysitietä ohi ajava olla huomaamatta. Silti aina saapuu niitä ihmisiä, jotka kertovat vuosikymmenien ajan ajaneensa ohi kertaa-kaan pysähtymättä. Ne, jotka pysähtyvät, ovat oikeasti vaikuttuneita, Monika Antikainen sanoo.

— Onhan tämä ihan omanlaisensa paikka.

Patsaiden lisäksi taidetta löytyy melkein kaikkialta, minne silmä osuu: seiniltä, nurkkahirsistä, räystäiden alta. Ja kivistä, joihin veistetyt kasvot ovat välillä peittyneet sammaliin.

— Alpon ajatus oli, että luonto saa ottaa vallan. Siksi me vähän tasapainoilimme sen kanssa, että miten paljon puistoa voidaan kunnostaa, että patsaat kuitenkin säilyisivät jälkipolville, eivätkä häviäisi maastoon kokonaan, Monika Antikainen sanoo.

Veistokset sulautuvat ympäröivään luontoon ja monet ovat saaneet nimensä sen mukaan. Haavikon luona on Haapojen nainen, koivujen kupeella Koivikon nainen.

Patsaspuistossa kiviä on putsattu sammalista, jotta niihin veistetyt kasvot ovat tulleet näkyville. Sen sijaan vieressä si-

Kuva: Loimaan taidemuseon arkisto

Patsaspuisto on avoinna 1.6.– 31.8. ti-su kello 11-18 sekä syyskuussa viikonloppuisin.

Kesäkahvilassa on Martti Matilaisen valokuvia Takaisin luontoon -kokonaisuudesta, Kuivuri-galleriassa Birgitta Holopaisen Poluilla-näytely. Alpo Jaakolan ateljee Torkville on myös yksityiskoti, ja se on avoinna tapahtumapäivinä sekä sopimuksen mukaan ryhmille.

jaitsevilla Rapakonkallion luonnonsuojelu-alueella sammaliin ei kajota. Neljän hehtaarin alue on Alpo Jaakolan suojelema, ja siellä sijaitsee myös vanha hirsitalo, jossa hän asui ennen muuttoaan Torkkalaan.

– Viime keväänä yhdestä kivistä oli pudonnut vähän sammalta, ja sieltä pilkotti suu, eli sammalen peitossa ovat kasvot. Todennäköisesti sinne on hävinnyt niitä enemmänkin.

Monika Antikainen suosittelee varaamaan aikaa siihen, että käy myös Rapakonkallion "satumetsässä" ihailemassa vanhaa metsää, ihmeellisiä sammalia ja Alpon piilopirttiä, johon ei tosin pääse sisälle.

Ehkä juuri voimakas luontosuhde tekee Alpo Jaakolasta taiteilijan, jonka teokset puhuttelevat nykypäivänä. 1970-luvulla hän sai tuntea nahoissaan sen, että asui maatalousvaltaisessa paikassa, Monika Antikainen sanoo.

– Silloin käytettiin vielä paljon torjunta-aineita, ja Alpo oli huolissaan pörräisistä ja pieneliöistä, jotka häviäisivät ensimmäisinä. Hänhän ihan oikeasti puhui luontokadosta.

PYLLISTYS YSITIELLE

Miten Loimaan Leonardoksi ja Saviseudun shamaaniksi kutsutun Jaakolan taidetta kannattaa lähestyä? Periaatteessa ei tarvitse tietää mitään etukäteen, vaan luottaa omaan intuition, Monika Antikainen neuvo. Ihmiset löytävät teoksista eri asioita.

– Alpohan ei välttämättä ollut innostunut nimeämään teoksiaan, koska ei halunnut ohjata tulkintaa. Hänellä oli hiukan pilkettäkin silmäkulmassa, joten kaikkeen ei kannata suhtautua ihan hirveän vakavastikaan. Esimerkiksi Lukeva nainen -veistoksessa naisen lukuasento on erikoinen, sillä hän lukee kontallaan. Veistos pyllistää Ysitien suuntaan, joten ehkä se on hiljainen protesti.

Kulttuurisihiteeri neuvo tulemaan patsaspuistoon ajan kanssa tai useamman kerran. Alpo Jaakolan teokset eivät tyhjene kerralla, ja aina huomaa jotain uuttakin, koska nähtävää on niin paljon. Paikka myös elää vuodenaikojen mukaan, koska on niin voimakkaassa vuorovai-
kutuksessa ympäröivän luonnon kanssa.

– Sateistakaan päivää ei kannata pelätä. Sateen jälkeen tuoksut ovat täällä tosi ihanat, ja sammalissa on kosteaan aikaan aivan uskomaton vihersävy.

Patsaspuiston kävijämäärät ovat olleet tassisessa nousussa, ja täksikin kesäksi odotetaan noin 4000 vierasta. Valtakunnallinen julkisuus, kuten Ylen Egenland-ohjelma ja viime kesän iso juttu Helsingin Sanomissa poikivat aina kävijäpiikkiin, Monika Antikainen kertoo.

Alpo Jaakola oli monipuolinen kuvataiteilija, mutta harvemmin tunnettua on se, että hän oli myös lahjakas sanankäyttäjä. Vai tiesitkö sinä, että hän kirjoitti sanat **Tuula Amberlan** 1980-luvun Lulu-hittiin, joka yhä soi radiossa?

Lippakioski saa hymyn huulille

Monella sukupolvella on rakkaita muistoja lippakioskeista. Forssassa niitä syntyy taas tulevana kesänä lisää, kun hotelli Maakunnan lippakioskilla herkutellaan hattaroilla ja köyhillä ritareilla sekä parannetaan maailmaa munkkikahvien äärellä.

Nallekarkkeja. Keltaista Jaffaa. Pommac-mehujää. Markalla merirosvorahoja.

Lippakioskin näkeminen palauttaa monenikäisille aikuisille mieleen lapsuuden kesät, jolloin roikuttiin kioskinluukulla. Kouraan oli puristettu ne tarkasti lasketut pennit, jotka oli mahdollista herkkuihin törsätä.

Lippakioskin käsite syntyi 1930-luvulla, kun Helsingin kaupunginarkkitehti **Gunnar Taucherin** johdolla piirrettiin ensimmäiset kaarevasenäiset, lipalla varustetut kioskit virvoitusjuomien myyntipaikoiksi. Lippakioskien kulta-aikaa olivat 1940-1960-luvut, jolloin niitä rakennettiin ympäri Suomea keskeisille paikoille kuten joukkoliikenteen pääte pysäkeille, uimarannoille ja puistojen reunamille.

1970-80-lukujen myötä lippakioskit alkoivat yksi toisensa jälkeen kadota, kun kioskitoiminta siirtyi suurempiin rakennuksiin, joissa asiakkaat saivat valita asioimaan sisätiloissa. Lippakioskit purettiin tai siirrettiin pois.

2000-luvulla on monella paikalla havahduttu siihen, että somat pienet lippakioskit kaunistavat maisemaa ja voivat tarjota kesäaikaan mukavia kohtaamispaikkoja ihmisille. Säästyneitä kioskeja on alettu kunnostaa ja vaalia. Yksi sellainen löytyy Forssan Kauppakadulta hotelli Maakunnan pihalta.

PUULIITERIN PALUU KIOSKI

Forssan kauppalaan palveluksessa olleet

kirvesmiehet **Toivo "Topi" Toivonen** ja **Artturi Viitanen** rakensivat 1950-luvun alussa kaksi samanlaista lippakioskia, joista toinen sijaitsi Talsoilas- ja toinen Kauppakadulla. Kioskien rakentamisesta on saatu muistitietoa **Pertti Louhelolta**, joka oli niitä aikoinaan maalaamassa, kertoo Lounais-Hämeen Kotiseutuyhdistyksen puheenjohtaja **Ilppo Aaltonen**.

Pyöreärunkoiset kioskit saivat väistyä kantikkaampien kioskien tieltä jo 1960-luvulla.

– Uudenkylän kioskiksi kutsuttu Kauppakadun lippakioski siirrettiin silloin Tammelaan erään kesämökin pihalle puuliiteriksi ja varastoksi. Kun **Jouko Haonperä** sitten osti tuon mökin, hän halusi päästä eroon kioskista ja laitto minulle sähköpostia kysellen, haluaisiko silloin vielä toiminut Forssa eläväksi ja kauniiksi -yhdistys kunnostaa kioskin, Ilppo Aaltonen kertoo.

Kioski kuljetettiin Forssan ammatti-instituuttiin, jossa se korjattiin käyttökuntoon oppilastyönä. Se sai uuden katon, ja Ilppo Aaltonen hiukan harmittelee, ettei katosta tullut alkuperäisen näköistä.

– Katon olisi kuulunut olla pyöreä rungon mukaisesti. Kunnostamisen yhteydessä ei asia ollut vielä tiedossa, mutta olisi ehkä pitänyt ymmärtää se ja antaa ohjeita Forssan ammatti-instituutille. Kioski taisi olla korjattavana viisi vuotta, eteni hitaasti. Mutta pääasia, että se tuli kuntoon.

Myös kioskin väri on vaihtunut, sillä Pertti Louhelo kertoo maalanneensa sen alun perin vaaleankeltaiseksi. On arveltu, että nykyisen vihreän värinsä kioski sai varastona toimiessaan.

Enää tarvittiin lippakioskille paikka. Aikanaan Uudenkylän kioski oli rakennettu vanhan paloaseman paikalle, joka oli tullut virattomaksi uuden paloaseman valmistuttua Talsoilaan vuonna 1950.

– Kysyin hotelli Maakunnan **Eeva-Liisa Mäkelältä**, jos heitä kiinnostaisi ottaa se pihalleen, ja hienoa, kun ottivat, Ilppo Aaltonen kiittelee.

Nostalginen kioski sopiikin hyvin 1931 perustetun perinteikkään hotellin pihalle. Hotelli Maakunnassa ovat aikoinaan vierailleet omien aikojensa julkikset **Tapio Rautavaarasta Armi Kuuselaan ja Taino Paloön**. Siellä on kuvattu elokuvia jo sota-aikaan, kun Helsinkiä pommitettiin, ja myöhemmin **Rauni Mollbergin ja Aki Kaurismaen** toimesta. Kesän kynnyksellä 2022 sen pihapiirissä päästiin viettämään lippakioskin avajaisia.

IRTI RUUDUSTA JA IHMISTEN PARIIN

Kahtena menneenä kesänä Maakunnan lippakioskilla on nautittu monenlaisista leivonnaisista, jäätelöstä ja kahvista sekä sen ohessa tapahtumista: kioskilla on tanssittu haitarimusiikin tahdissa, pidetty tietokilpailuja ja kirpputoreja. Nyt kioski on jälleen uuden edessä, kun **Tuula Rantasen** ja **Anne Roiton** jälkeen siitä ottivat

vastuun **Carla Siro** ja **Heidi Kämi**. He kertovat nauraen tavanneensa hotelli Maakunnan omistajat talvella kauppareissulla ja huomanneensa yhtäkkiä lupautuneensa lippakioskin vetäjiksi.

– Siinä hyllyjen välissä he kysyivät, että kai teillä vielä yksi kioski menee siinä ohessa. Kaikki kävi vähän äkkiä, mutta eipä siinä mitään – me tykkäämme haasteista ja lisätoiminnasta, kaksikko kertoo.

Heidät pitää kolmatta kesää kiireisinä Tammelan Venesillan leirintäalue, jossa he toimivat yrittäjinä. Venesilta on tänä kesäksi saanut uuden laajennetun terassin ja uudet wc-tilat asiakkaille. Luvassa on taas isot juhannuskemut ja muutenkin lähes joka viikonloppu esiintyjä ja muuta ohjelmaa, Heidi Kämi ja Carla Siro lupaa.

Maakunnan lippakioskin ohella he ottavat hoitaakseen myös Saaren kansanpuiston kioskin Lounais-Hämeen Pirtin vieressä. Kioskeista saa ostaa perinteisten kahvin ja pullien lisäksi myös alkoholiton kuohuviiniä. Myytävät piirakat ja munkit he leipovat itse.

– Kansanpuiston kioskissa myydään kuplavohveleita. Maakunnan lippakioskin erikoisuutena ovat nostalgiala vaalien köyhät ritarit. Lisäksi myydään pehmistä ja hattaraa, vähän sillä ajatuksella, että myynnissä olisi sellaista, mitä muualta läheltä ei saa.

Edellisiltä omistajilta he kuulivat, että toripäivät olivat olleet hiljaisia, joten ai-

Kuva: Helsingin kaupungin museo

Vuonna 1937 rakennettu lippakioski Helsingissä.

nakin alkuun huhtikuun lopussa avautunut lippakioski on auki neljänä päivänä viikossa: maanantaisin, keskiviikkoisin, perjantaisin ja lauantaisin.

Kahden viime kesän aikana lippakioskin pihalla parannettiin maailmaa tuttujen ja vähän tuntemattomampienkin kanssa. Carla Siro ja Heidi Kämi soisivat mielellään, että perinne jatkuu.

– Ennen somea kioskit olivat tärkeitä kohtaamispaikkoja ihmisille. Pois siis ruutujen äärestä ja kohtaamaan ihmisiä!

Uusilla yrittäjilläkin on kioskeihin liittyviä mukavia lapsuusmuistoja.

– Talsoilan kioskilla ostettiin niitä 10 ja 20 pennin irtokarkkeja ja lakunauhaa, Heidi Kämi muistelee.

Carla Siron lapsuuden kesäin kuului Järvelän kioski Vieremässä.

– Sinne aina pyöräiltiin enon kanssa hakemaan just niitä irtokarkkeja. Ja jätskiä!

Kaakao ja cappuccino maistuvat forssalaisille

Helmikuussa forssalaiset hieraisivat silmiään toisenkin kerran, kun Kauppakadulle vinosti Maakunnan lippakioskia vastapäätä tupsahti violetin ja keltaisen kirjava pömpeli. Mitä merkittävää?

No sitä, että nyt naapurustossa asuvat ja ohikulkijat voivat ostaa mukaansa juomia vaikka keskellä yötä.

Kahviautomaatin paikalle toi **Peteris Pujats**. Latviasta Suomeen muuttanut Pujats pelasi ammatikseen monta vuotta jääkiekkoa, viimeksi Forssan Palloseurassa.

– Nykyisin on kaikenlaisia automaatteja sekä Suomessa että maailmalla. Muutama vuosi sitten näin ensimmäiset pizza-automaatit, ja siitä lähti kypsyään ajatus kokeilla omaa automaattia. Olen huomannut, miten fanaattisia suomalaiset ovat kahvin suhteen, joten arvelin, että kahvinmyynti voisi kannattaa, hän kertoo.

Latvialaiset eivät ole aivan yhtä kovia kahvinjuojia kuin suomalaiset, ja Pujatsistakin tuli kahvin ystävä vasta Suomessa.

– Nykyisin tykkään kahvista tosi paljon. Oma suosikkini on musta kahvi, mutta se ei ole kovin suosittua automaatissa. Luultavasti ihmiset juovat sitä kotona. Automaatista otetaan useimmin caramel kaakaota (kaakao kulkee automaatissa suklaan nimellä) tai cappuccino.

Automaatista tuli nopeasti suosittu. Perinteikkään ruotsalaisen Löfbergin paahtimon laatu kahvi on suomalaistenkin makuun, ostaminen on nopeaa ja helppoa, ja hintakin on edullinen – kahdella eurolla saa isosta valikoimasta reilun kokoisen mukillisen kahvia tai kaakaota.

Monista on tullut jo vakioasiakkaita, ja he ovat kyselleet huolisaa, että kai kahvikone tuli paikalle jäädäkseen. Peteris Pujats ei vielä ole varma, siirtyykö masiina jonnekin, mutta ainakin tulevana

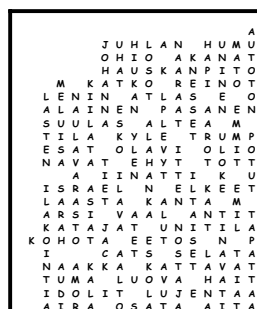

kesänä se on Kauppakadulla, hän lupaa.

– Tämä automaatti on tavallaan testikäytössä. Ehkä laitan toisen automaatin muualle Forssaan ja kenties myös lähikuntiin – Tammela, Jokioinen ja Somero ovat mietinnässä. Katsotaan.

Automaatista tullut palaute on ollut mukavaa ja pieni yllätyskin, Pujats sanoo. Hän kun vähän pelkäsi, etteivät forssalaiset välttämättä tykkää koko automaatista.

– Koneita on muutenkin nykyisin joka paikassa. Minua on kuitenkin vain kiitelty ja halattu ja taputeltu olalle. Eräs rouva sanoi, että iloisin värinen kahviautomaatti piristi koko kadun ilmettä loskan ja hämärän keskellä. Kukaan ei ole sanonut mitään negatiivista. Only positive vibes!

LIEKE 2/2023 RISTIKON RATKAISU

©Jorma Kempainen 2024

Voi ei!

SYÖVYTTÄVIÄ
helpottaa hengittämistä

nainen Kestilästä

ARVELLA
bensalla täytetty

x2

ISOISIÄ
kuivatus-teline

lätkinyt Pekka

epäilyllä?

VAIN

Singaporen F1-ajot

sekasorto

oli iso järvi

50

joella pankki

soitin

Irja

1000 vuotta

RIUTTOJA

HALLEJA

kan-kaita koreja

PIHARAATO

metseen

oikeudellisia toimia

ääniala

valtio

luutia

stimuloi

odka

saalis

kaivo

vene-suoja

**Ristikon 2/23
voittaja on**
Marika Hive.

Ristikon oikein täyttäneiden kesken arvotaan palkinto.

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postinumero _____ Postitoimipaikka _____

Puhelin _____

Täytä ristikko ja lähetä se 15.6.2024 mennessä: Sallila Yhtiöt, Loimijoentie 65, 32440 Alastaro. Voit vastata myös nettilomakkeella osoitteessa www.sallila.fi/ristikko tai www.forssanenergia.fi/ristikko.

Aurinkoista kesää!

*Hyttysen hyrinä
ukkosen jyrinä
perhosen lento
vanamo hento
purojen juoksu
mataran tuoksu
matojen tonkija
onnekas onkija
hehkuva katu
kuutamosatu
mansikkamaito –
kesä on aito.*

KAIJA PAKKANEN

